

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет/інститут історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра всесвітньої історії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Українська діаспора в країнах Західної Європи і Америки наприкінці
XIX – початку XX ст.**

Освітня програма 014 Середня освіта. Історія

Спеціальність 014 Середня освіта. Історія

Галузь знань 01 *Освіта/Педагогіка*

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “28” серпня 2019 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Українська діаспора в країнах Західної Європи і Америки наприкінці XIX – початку XX ст.
Викладач (-і)	Засипко Мар'яна Віталіївна
Контактний телефон викладача	59-61-03
E-mail викладача	maryana.zacupko@i.ua
Формат дисципліни	Денна, заочна, дистанційна
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС (90 годин)
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://cee.pnu.edu.ua/
Консультації	передбачено
2. Анотація до курсу	
<p>Курс «Українська діаспора в країнах Західної Європи і Америки наприкінці XIX – початку XX ст.» є обов'язковим для студентів, котрі навчаються за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія) на денному відділенні факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника. Його нижня хронологічна межа пов'язана із переходом до монополістичного капіталізму в економіці, початком епохи імперіалізму, завершенням Франко-німецької війни і створенням у Західній Європі двох нових держав – Німеччини та Італії, а також завершенням Реконструкції у США; верхня ж датується 1914 р., тобто початком Першої світової війни. Ця епоха характеризується значними змінами у соціально-економічному і політичному розвитку країн західної цивілізації. Важливою особливістю курсу є те, що він зорієнтований на засвоєння і застосування студентами спеціальності 014.03 – середня освіта (історія) теоретичних знань з нової історії країн Західної Європи і Америки, усвідомлених умінь і навичок, необхідних для роботи в навчальних закладах середньої освіти.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>У вузівській програмі підготовки фахівців спецкурс може посідати значне місце. Вивчення історії української діаспори – впливовий чинник формування національної свідомості, патріотизму молоді, складова частина національно-державного і духовного відродження України.</p> <p>Мета викладання дисципліни – засвоєння і поглиблення теоретичних та практичних знань, умінь і навичок студентів на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014 Середня освіта (Історія) з фундаментальної дисципліни «Українська діаспора в країнах Західної Європи XX – початку XX ст.»; опанування і застосування ключових теоретико-методологічних засад і методів вивчення та інтерпретації історичного минулого</p>	

Європи; формування інтегральної, загальних, фахових компетентностей, достатніх для ефективного розв'язування стандартних і нестандартних комплексних задач у професійній педагогічній діяльності в навчальних закладах середньої освіти, що характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Формування у майбутніх спеціалістів теоретичних та конкретно-історичних знань щодо історії розвитку північної атлантичної цивілізації періоду останньої третини ХІХ – початку ХХ ст., яка досягає стадії зрілості й пануючого положення у світі, і початку її кризи у перші два десятиліття ХХ ст. Вивчення даного курсу, поряд з вивченням інших навчальних дисциплін, має сприяти формуванню у студента цілісного уявлення щодо історичного розвитку людської цивілізації, що дасть змогу адекватно аналізувати та співставляти явища та події суспільно-політичного життя країни Західної Європи та Північної Америки, застосовувати отримані знання в практичній роботі.

Завдання: допомогти студентам навчитися логічно мислити і викладати матеріал, робити аргументовані висновки, користуватися довідковою літературою. Під час лекцій і самостійної роботи студенти повинні оволодіти навичками роботи з історичними джерелами і науковою літературою, систематизації і компаративного аналізу історичного матеріалу. Виробити в студентів навички самостійних оцінок і власних суджень щодо розглянутих історичних проблемах. Одним з головних завдань курсу є формування в молодого покоління суспільної свідомості, культури, моралі, самостійного творчого мислення, вироблення патріотичної орієнтації, прагнення до самореалізації.

4. Результати навчання (компетентності)

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- факти, події та процеси вітчизняної історії, які стосуються становлення та розвитку української діаспори у країнах Західної Європи і Америки (D1);
- факти, події та процеси історії країн Західної Європи і Америки, пов'язані з українською діаспорою (D2);
- видатні історичні постаті з середовища української діаспори (D6);
- культурну спадщину західної української діаспори (D30);

вміти:

- аналізувати, синтезувати, порівнювати історичну інформацію, встановлювати причинно-наслідкові знання з історії західної української діаспори (D11);
- характеризувати ключові історичні постаті з середовища української діаспори, розуміти роль і місце людини в історичному процесі (D6);
- керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва, поважати різноманіття та мультикультурність світу (D30);

Інтегральна компетентність (C1). Здатність на основі засвоєних знань, умінь і навичок із дисципліни «Українська діаспора в країнах Західної Європи і Америки наприкінці ХІХ – початку ХХІ ст.» розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що потребують інтеграції знань і прийняття рішень у практиці викладання історії і суспільствознавчих предметів у навчальних закладах середньої освіти та у процесі навчання за спеціальністю, що передбачає застосування теорій та методів професійно спрямованих наук і характеризується комплексністю та

невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі.

Компетентності в природничих науках і технологіях (C5) – здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу історичної інформації з дисципліни.

C10. Наявність системи знань із вітчизняної історії, яка стосується західної української діаспори, необхідної для роботи в навчальних закладах середньої освіти.

C11. Здатність системно відтворювати історичні знання, факти, події і процеси із всесвітньої історії країн Західної Європи і Америки, які дотичні до української діаспори, у контексті формування цілісної історичної картини світу.

C17. Здатність усвідомлювати та інтерпретувати вивчений матеріал з історії західної української діаспори, аналізувати і систематизувати, порівнювати і формувати й науково аргументувати власну позицію, брати активну участь у дискусіях.

C25. Здатність аналізувати, порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб – видатних представників західної української діаспори – із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні і зовнішні мотиви діяльності історичних осіб, соціальних груп.

C30. Здатність до оволодіння базовими знаннями з історії культури української діаспори в контексті готовності студентів до спілкування у мультикультурному середовищі на основі толерантності, діалогу і співробітництва.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	6
семінарські заняття / практичні / лабораторні	24
самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семест	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
6	014 Середня освіта. Історія	3	нормативна

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Українська діаспора в Південній і Центральній Америці План 1. Українська діаспора в Аргентині. 2. Переселенці з України в Бразилії.	лекція	1. Дейвіс Н. Європа: Історія / Норман Дейвіс [пер. з англ. П. Тарашука]. – Київ : Основи, 2006. - 1464 с. 2. История Европы. Т. 5. От Французской революции конца XVIII века до Первой мировой войны. – Москва: Наука, 2000. – 676 с. 3. Согрин В. Идеология в американской истории: от отцов-основателей до конца XIX века /	Робота з історичними термінами, історичними постатями, історичними джерелами..	5/5	

<p>3. Освоєння земель Австралії та Нової Зеландії українськими емігрантами.</p>		<p>Владимир Согрин. – Москва: Наука, 1995. – 238 с. 4. Тишков В. История Канады / В. Тишков, Л. Кошелев. – Москва: Мысль, 1982. – 268 с. 5. Тіндалл Дж. Історія Америки /Дж. Б. Тіндалл, Е. Д. Шай [пер. з англ. Л. Притула, Г. Сташків, О. Щур]. – Львів : Літопис, 2010. – 904 с.</p>			
<p>Тема лекції 2. Українська діаспора в країнах Західної Європи План 1. Українці на теренах Австрії 2. Українські емігранти у Великобританії</p>	<p>лекція</p>	<p>1. Дейвіс Н. Європа: Історія / Норман Дейвіс [пер. з англ. П. Таращука]. – Київ : Основи, 2006. - 1464 с. 2. История Европы. Т. 5. От Французской революции конца XVIII века до Первой мировой войны. – Москва: Наука, 2000. – 676 с. 3. Согрин В. Идеология в американской истории: от отцов-основателей до конца XIX века / Владимир Согрин. – Москва: Наука, 1995. – 238 с. 4. Тишков В. История Канады / В. Тишков, Л. Кошелев. – Москва: Мысль, 1982. – 268 с. Тіндалл Дж. Історія Америки /Дж. Б. Тіндалл, Е. Д. Шай [пер. з англ. Л. Притула, Г. Сташків, О. Щур]. – Львів : Літопис, 2010. – 904 с.</p>	<p>Робота з історичними термінами, історичними постатями, історичними джерелами..</p>	<p>5/5</p>	
<p>Лекція 3. СХІДНА УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА План 1. Українська діаспора в</p>	<p>лекція</p>	<p>1. Дейвіс Н. Європа: Історія / Норман Дейвіс [пер. з англ. П. Таращука]. – Київ : Основи, 2006. - 1464 с. 2. История Европы. Т. 5. От Французской революции конца XVIII века до Первой</p>	<p>Робота з історичними термінами, історичними постатями,</p>	<p>5/5</p>	

<p>Білорусії. 2. Українське населення в Молдові. 3. Українська еміграція в Росії.</p>		<p>мировой войны. – Москва: Наука, 2000. – 676 с. 3. Согрин В. Идеология в американской истории: от отцов-основателей до конца XIX века / Владимир Согрин. – Москва: Наука, 1995. – 238 с. 4. Тишков В. История Канады / В. Тишков, Л. Кошелев. – Москва: Мысль, 1982. – 268 с. 5. Тіндалл Дж. Історія Америки /Дж. Б. Тіндалл, Е. Д. Шай [пер. з англ. Л. Притула, Г. Сташків, О. Щур]. – Львів : Літопис, 2010. – 904 с.</p>	<p>історичними джерелами..</p>		
<p>Тема семінару 1: <i>Українці на американському континенті</i> План семінару 1. Розселення українців в США, Канаді та Австралії. 2. Українська діаспора в країнах Південної Америки. 3. Громадсько-політичні об'єднання та мистецькі колективи українців.</p>	<p>семінар</p>	<p>1. Дейвіс Н. Європа: Історія / Норман Дейвіс [пер. з англ. П. Таращука]. – Київ : Основи, 2006. - 1464 с. 2. История Европы. Т. 5. От Французской революции конца XVIII века до Первой мировой войны. – Москва: Наука, 2000. – 676 с. 3. Согрин В. Идеология в американской истории: от отцов-основателей до конца XIX века / Владимир Согрин. – Москва: Наука, 1995. – 238 с. 4. Тишков В. История Канады / В. Тишков, Л. Кошелев. – Москва: Мысль, 1982. – 268 с. 5. Тіндалл Дж. Історія Америки /Дж. Б. Тіндалл, Е. Д. Шай [пер. з англ. Л. Притула, Г. Сташків, О. Щур]. – Львів : Літопис, 2010. – 904 с.</p>	<p>4 год.</p>	<p>50 балів</p>	

<p>Тема семінару 2: <i>Українці східної діаспори</i></p> <p>План семінару</p> <p>1. Етапи міграції українців на території Російської імперії, згодом-Радянського Союзу.</p> <p>2. Відродження етнічності українців східної діаспори.</p>	<p>семінар</p>	<p>1. Абліцов Віталій. Галактика «Україна». Українська діаспора: видатні постаті. – К.: КИТ, 2007. – 436 с.</p> <p>- Австралія без Кенгуру: (Укр.в Австралії) //Україна.-1991.- №2.-С.40-44; №3-С.45-48 (чит.зал. №2)</p> <p>- Бабенко В.Я. Украинцы Башкирской АССР.- Уфа, 1990.</p> <p>- Борис В.О. З історії української трудової еміграції з Галичини в Бразилію в 90-х рр. XIX ст.//Укр.іст.журн.- 1970.-№8.-С.68-70.</p> <p>- Боровик Михайло. Століття українського поселення в Канаді (1891-1991). – Монреаль – Оттава – Канада, 1991. – 485 с.</p> <p>- Бублик В. Українська</p>	<p>2 год.</p>	<p>50 балів</p>	
--	----------------	---	---------------	-----------------	--

		<p>еміграція в Німеччині: минуле і сучасне//Слово і час.-1992.-№5.-С.51-54 (чит.зал.№2).</p> <p>- Бурку І., Малиновська О. Українці в Югославії //Трибуна.-1991.-№8.-С.14-16.</p>			
<p>Семінар 3. Видатні українці за межами України</p> <p>План</p> <p>1. Видатні українці в Канаді і США.</p> <p>2. Відомі українці у країнах Західної Європи.</p> <p>3. Відомі люди України на Австралійському континенті.</p>	семинар	<p>2. Абліцов Віталій. Галактика «Україна». Українська діаспора: видатні постаті. – К.: КИТ, 2007. – 436 с.</p> <p>- Австралія без Кенгуру: (Укр.в Австралії) //Україна.-1991.-№2.-С.40-44; №3-С.45-48 (чит.зал.№2)</p> <p>- Бабенко В.Я. Украинцы Башкирской АССР.- Уфа, 1990.</p> <p>- Борис В.О. З історії української трудової еміграції з Галичини в Бразилію в 90-х рр. XIX</p>	2 год.	50 балів	

		<p>ст.//Укр.іст.журн.-1970.-№8.-С.68-70.</p> <p>- Боровик Михайло. Століття українського поселення в Канаді (1891-1991). – Монреаль – Оттава – Канада, 1991. – 485 с.</p> <p>- Бублик В. Українська еміграція в Німеччині: минуле і сучасне//Слово і час.-1992.-№5.-С.51-54 (чит.зал.№2).</p> <p>- Бурку І., Малиновська О. Українці в Югославії //Трибуна.-1991.-№8.-С.14-16.</p>			
<p>Семінар 4 - 5. Українські заробітчани в зарубіжжі на початку ХХ ст. План 1. Трудова еміграція на початку ХХ ст. 2. Культурна та освітня еміграція на 3. Економічна еміграція українців</p>	семінар	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дмитро Нитченко: життя навпіл: Патріарх першої генерації українців в Австралії //Всесвіт.-1992.-№5-6.-С.168-171 2. Дражевська Л. Перші кроки недострілених українців у повоєнній Америці //Слово і час.-1991.-№10.-28-34 3. Драч І. Канада – українська сторона 	4 год.	50 балів	

<p>4. Економічні наслідки еміграції українців для України.</p>		<p>//Вітчизна.-1991.- №6. - С.2-3.</p> <p>4. Євтух В.Б., Ковальчук О.О. Українські канадці: пробл.соц.-демограф. інтеграції (До 100-річчя укр. еміграції в Канаді) //УДЖ.-1991.- №8.- С.64-74.</p> <p>5. Євтух В.Б., Ковальчук О.О. Українці в Канаді.-К.,1993.- 144 с.</p> <p>6. Живить рідну науку й культуру: Канад.ін-т. Укр.студій//Україна. - 1993. - №21. - С.15 (чит.зал.№2).</p>			
<p>Тема семінару 6-7: Українська еміграція як соціально-економічне та політичне явище.(4 год.) План семінару №6-7 1. Еміграція як явище, її сутність. 2. Соціально-економічні та політичні умови еміграції. 3. Чотири хвили української еміграції.</p>	<p>семінар</p>	<p>1. Дейвіс Н. Європа: Історія / Норман Дейвіс [пер. з англ. П. Таращука]. – Київ : Основи, 2006. - 1464 с.</p> <p>2. История Европы. Т. 5. От Французской революции конца XVIII века до Первой мировой войны. – Москва: Наука, 2000. – 676 с.</p> <p>3. Согрин В. Идеология в американской истории: от отцов-основателей до конца XIX века / Владимир Согрин. – Москва: Наука, 1995. – 238 с.</p> <p>4. Тишков В. История Канады / В. Тишков, Л. Кошелев. – Москва: Мысль, 1982. – 268 с.</p> <p>Тіндалл Дж. Історія Америки /Дж. Б. Тіндалл, Е. Д. Шай [пер. з англ. Л. Пригула, Г. Сташків, О. Щур]. – Львів :</p>	<p>4 год.</p>	<p>50 балів</p>	

<p>Тема семінару 8 - 9: Українці на американському континенті(4 год.) План семінару №8-9 1. Розселення українців в США, Канаді та Австралії. 2. Українська діаспора в країнах Південної Америки. 3. Громадсько-політичні об'єднання та мистецькі колективи українців.</p>	<p>семінар</p>	<p>Літопис, 2010. – 904 с.</p> <p>1. Дейвіс Н. Європа: Історія / Норман Дейвіс [пер. з англ. П. Тарашука]. – Київ : Основи, 2006. - 1464 с.</p> <p>2. История Европы. Т. 5. От Французской революции конца XVIII века до Первой мировой войны. – Москва: Наука, 2000. – 676 с.</p> <p>3. Согрин В. Идеология в американской истории: от отцов-основателей до конца XIX века / Владимир Согрин. – Москва: Наука, 1995. – 238 с.</p> <p>4. Тишков В. История Канады / В. Тишков, Л. Кошелев. – Москва: Мысль, 1982. – 268 с.</p> <p>Тіндалл Дж. Історія Америки /Дж. Б. Тіндалл, Е. Д. Шай [пер. з англ. Л. Притула, Г. Сташків, О. Щур]. – Львів : Літопис, 2010. – 904 с.</p>	<p>4 год.</p>	<p>50 балів</p>	
<p>Тема семінару: Українці східної діаспори (4 год.) План семінару №10-11 1. Етапи міграції українців на території Російської імперії, згодом-Радянського Союзу. 2. Відродження етнічності українців східної діаспори.</p>	<p>семінар</p>	<p>Абліцов Віталій. Галактика «Україна». Українська діаспора: видатні постаті. – К.: КИТ, 2007. – 436 с.</p> <p>- Бабенко В.Я. Украинцы Башкирской АССР. – Уфа, 1990.</p> <p>- Дзадзієв О.Б. Українське населення автономних республік Північного Кавказу</p>	<p>4 год.</p>	<p>50 балів</p>	

		<p>//Народна творчість та етнографія. – 1989. – №5.</p> <p>- Історія України. – К., 1997. – С.414 – 415.</p> <p>- Історія України: нове бачення. – К., 1995. – Т.2. – С.485 – 488.</p> <p>- Крип'якевич І.П. Зв'язки Західної України з Росією до середини XVII ст. – К., 1963.</p> <p>- Культура і побут населення України. – К., 1993. – С.256 – 259.</p> <p>- Курочкін О.В. Українські переселенці до Казахстану</p> <p>//Народна творчість та етнографія. – 1984. - №4.</p>			
--	--	---	--	--	--

6. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	Підсумковий бал з навчальної дисципліни складається з підсумкового семестрового балу та балу за залік .																
	Упродовж семестру студент отримує бали за різні види робіт, які сумуються в підсумкові семестрові бали. Підсумковий семестровий бал складається з суми балів, отриманих студентом денної форми навчання за свою навчальну діяльність протягом семестру і дорівнює сумі підсумкового балу за семінарські (практичні) заняття (максимально 40 балів), балу за 2 модульні контрольні роботи (30 балів) і балу за індивідуальну роботу (30 балів) та в сукупності може складати максимального 100 балів.																
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Вид контролю</th> <th>Поточний контроль</th> <th>Контр. робота №1</th> <th>Контр. робота №2</th> <th>Індивідуальне завдання (конспект і захист монографії тощо)</th> <th>Залік</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Максимальна кількість балів, яку може набрати студент</td> <td>40</td> <td>15</td> <td>15</td> <td>30</td> <td>100</td> </tr> </tbody> </table>	Вид контролю	Поточний контроль	Контр. робота №1	Контр. робота №2	Індивідуальне завдання (конспект і захист монографії тощо)	Залік	Максимальна кількість балів, яку може набрати студент	40	15	15	30	100				
Вид контролю	Поточний контроль	Контр. робота №1	Контр. робота №2	Індивідуальне завдання (конспект і захист монографії тощо)	Залік												
Максимальна кількість балів, яку може набрати студент	40	15	15	30	100												
<p>При обчисленні підсумкового семестрового балу враховується:</p> <p>Поточні оцінки успішності (5 – «відмінно», 4 – «добре», 3 – «задовільно», 2 –</p>																	

«незадовільно») – виставляються під час проведення семінарських занять;

Підсумкова оцінка за семінарські заняття виставляється студенту в кінці семестру за результатами роботи на семінарських заняттях і є середнім арифметичним (заокругленим до сотих) всіх отриманих оцінок за семінарські заняття. Отримані «незадовільні» оцінки враховуються при додаванні оцінок і входять у загальну кількість отриманих оцінок

Приклад обрахунку підсумкової оцінки за семінарські (практичні) заняття:

З навчальної дисципліни студент протягом семестру отримав 4, 4, 3. Підсумкова оцінка за семінарські заняття за семестр складає: $(4+4+3) : 3 = 3,66667 \approx 3,67$.

Підсумковий бал за семінарські заняття (максимально 20 балів) – підсумкова оцінка за семінарські заняття, помножена на коефіцієнт 4, заокруглена до цілого (наприклад, якщо підсумкова оцінка за семінарські заняття 3,67, то підсумковий бал за семінарські заняття буде становити $3,67 \times 4 = 14,68 \approx 15$ балів);

Бал за модульну контрольну роботу (максимально 20 балів). З навчальної дисципліни передбачено написання двох контрольних робіт, тому остаточні бали за модульну контрольну роботу визначаються як середнє арифметичне, заокруглене до цілого (наприклад, за першу контрольну студент отримав 10 балів, а за другу – 8, то остаточний бал за контрольну роботу буде становити $10+8=18$ балів);

Бал за індивідуальну роботу (максимально 10 балів) – бали за виконані індивідуальні (індивідуально-дослідні) завдання.

*студенту, який має наукові публікації, виступи на наукових конференціях, бере активну участь в роботі студентського наукового гуртка, був учасником олімпіад, конкурсів з відповідної (чи суміжної) дисципліни за поданням наукових керівників чи керівників наукових гуртків та рішенням кафедри в підсумковий семестровий бал може додаватись **максимально 10 балів за участь в науковій роботі** (за умови, що підсумковий семестровий бал не перевищує 50 балів)

Поточний контроль проводиться на всіх видах аудиторних занять. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи. Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між науково-педагогічним працівником та студентами у процесі навчання, забезпечення управління навчальною мотивацією студентів. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як науково-педагогічним працівником для коригування методів і засобів навчання, так і студентами для планування самостійної роботи. Особливим видом поточного контролю є колоквиум. Поточний контроль може проводитись у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на практичних заняттях та лекціях, у формі виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Результати поточного контролю враховуються при визначенні підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни.

Принципи оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях

Оцінювання знань студентів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою. На занятті пропонується якісне оцінювання знань студентів шляхом виставлення балів від «1» до «5». Позначення «0» виставляється студентові за відмову від відповіді на занятті через невідповідність, що впливатиме на його підсумкову рейтингову оцінку в кінці семестру. Кожен студент зобов'язаний взяти участь не менше як на одній третині семінарських занять, проведених у групі впродовж семестру.

Пропущене заняття або негативну оцінку студент зобов'язаний «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем. При цьому може виставлятися оцінка, а попередня не впливатиме на середній бал студента.

Завдання контролю знань студентів під час проведення семінарських занять зводяться до того, щоб:

- виявити обсяг, глибину і якість сприйняття (засвоєння) матеріалу, що вивчається;
- визначити недоліки у знаннях і намітити шляхи їх усунення;
- виявити ступінь відповідальності студентів і ставлення їх до роботи;
- стимулювати інтерес студентів до предмета і їх активність у пізнанні.

Контроль знань студентів під час проведення семінарських занять може відбуватись в наступних **формах**:

- детальний усний аналіз поставлених питань;
- вибіркоче усне опитування «з місця»;
- дискусійне обговорення питань;

- індивідуальне розв'язування практичних завдань, проблемних запитань чи завдань;
- фронтальне стандартизоване опитування за картками, тестами протягом 5-10 хв;
- письмова (до 30 хв.) самостійна робота по варіантах тощо.

Критерії поточної оцінки

(«відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»)

Оцінка «п'ять» ставиться, якщо студент(ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти; відповідь чітка і завершена, у письмовій роботі не повинно бути помилок. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної і зарубіжної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, вміє ставити під сумнів сталі принципи та ідеї. Знає історичну термінологію і наукову періодизацію, володіє понятійним апаратом, відмінно орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Повною мірою володіє історичним критичним мисленням, аналізом (вміти розбивати історичну інформацію на компоненти, розуміючи їх взаємозв'язки та організаційну структуру. Наприклад, вивчення окремих елементів дисиденства (партій, організацій, форм, методів ін.) і синтезом (поєднати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю. Наприклад, розгляд дисиденства як єдиного, складного цілого, як цілісну систему, ін.). Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем; будує переконливу аргументацію, рецензує відповіді ровесників. Вміє організувати комплексний пошук, неупереджений аналіз та інтерпретацію історичних джерел (як українською, так й іноземними мовами); може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб.

Може використати інноваційні технології (наприклад, технологію Шаталова). Має синтетичне мислення. Бере активну участь у групових формах роботи в межах етики професійних взаємин, зокрема дискусіях, прес-конференціях, формує аргументацію, базовану на здобутих знаннях, демократичних переконаннях і гуманістичних цінностях; застосовує оптимальну стратегію діяльності, бере на себе відповідальність; проводить рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної діяльності; вміє долати труднощі, вдосконалює з високим рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції тощо. Використовує під час навчання історико-краєзнавчий матеріал, здатен(на) його пропагувати через просвітницьку діяльність. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні.

Оцінка «чотири» ставиться, якщо студент(ка) має глибокі і повні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, здатен (на) щодо їх застосування на практиці; відповідь чітка і практично завершена, у письмовій роботі є незначні помилки. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Знає історичну термінологію і наукову періодизацію, володіє понятійним апаратом, добре орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти,

події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Достатньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати певні способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних проблем; будує аргументацію на основі 2-3 доказів, може рецензувати відповіді ровесників. Вміє організовувати пошук, аналіз та інтерпретацію історичних джерел (як українською, так й іноземними мовами); може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, однак не може розкрити внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб.

Має певний рівень синтетичного мислення. Бере участь у групових формах роботи в межах етики професійних взаємин, зокрема дискусіях, прес-конференціях, формує аргументацію (в аргументації зустрічаються окремі неточності), базовану на здобутих знаннях, демократичних переконаннях і гуманістичних цінностях; застосовує оптимальну стратегію діяльності; проводить самооцінку пізнавальної діяльності, вдосконалює з достатнім рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції тощо. Використовує під час навчання історико-краєзнавчий матеріал, здатен(на) його пропагувати через просвітницьку діяльність. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні.

Оцінка «три» ставиться, якщо у студента (ки) є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (більше 50%), елементарні уміння і навички; не здатен (на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь не чітка і спрощена, у письмовій роботі є суттєві помилки. Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, а просто перераховує. **По-середньо** знає історичну термінологію і володіє понятійним апаратом, задовільно орієнтується в історичній хронології, не достатньо володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Посередньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) по середньо оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, до кінця не здатен (на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати, рецензії відповідей ровесників поверхові. Вміє організовувати пошук історичних джерел, але не може їх критично проаналізувати. Не використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Знає історичну персоналістику, але не може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб.

Не використовує інноваційні технології і не має синтетичного мислення. Бере пасивну участь у групових формах роботи в межах етики професійних взаємин, зокрема дискусіях, прес-конференціях; не застосовує оптимальну стратегію діяльності, не бере на себе відповідальність; не проводить рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної діяльності. Мінімально використовує під час навчання історико-краєзнавчий матеріал. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Вдосконалює з посереднім рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції.

Оцінка «два» ставиться, якщо у студента (ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 25%), відсутні уміння і навички, тому не здатен (на) їх використати на практиці; відповідь не змістовна і не доречна, у письмовій роботі є суттєві помилки (більше 75%). Не ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. **Практично не** знає історичну термінологію (до 25%), незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 25%), не володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не здатен (на) оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні. Відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація, самооцінка і оцінка інших. Не вміє організовувати пошук історичних джерел, не може їх критично проаналізувати. Не використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Знає історичну персоналістику на рівні переліку історичних постатей.

Не використовує інноваційні технології і не має синтетичного мислення. У групових формах роботи тільки присутній (я) без особистої відповідальності, стратегії; не дотримується норм професійної етики, не виявляє усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей, не вдосконалює здобуті під час навчання компетенції.

❖ Критерії оцінювання індивідуального завдання

Бал	Критерії оцінювання навчальних досягнень
1-2	Кейс виконаний незадовільно, оскільки відтворити його зміст самостійно не може, від історичних джерел із значними помилками. Немає навичок командної роботи, не бере на себе відповідальності за кейсу спрощений, із значними помилками. Не здійснював (ла) пошук інформації. Відсутня аргументація. Відсутні самостійні висновки і синтетичні зв'язки. Не здатен використати історичний матеріал для роботи в школі. ІКТ використано недоречно. Не виявляє усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей.
3-6	Кейс виконано задовільно. Студент може репродуктивно відтворити зміст історичних джерел у його відповіді є помилки. Відсутні окремі складові кейсу. Може використати історичний матеріал у кейсі навчальний матеріал, але його зміст не достатній; відповідь не чітка. Здатен (на) по середньо оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, доводити висновки (на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може аргументувати. Вміє організовувати пошук історичної інформації, але не може її критично проаналізувати. Не достатньо використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси у підготовці кейсу. Визначає роль людського фактора в історії, однак без необхідної аргументації. Не використовує інноваційні технології і не має синтетичного мислення. Бере пасивну участь у використанні технологій; не застосовує оптимальну стратегію діяльності, не бере на себе відповідальності. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставиться до інших позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність. Демонструє на посередньому рівні здатність використати знання, уміння і навички роботи в навчальних закладах середньої освіти. Може критично ставитися до результатів діяльності, виявляє певне усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей.
7-8	Кейс виконаний добре. Помилки під час захисту незначні. Є самостійні висновки, сформованих ціннісних орієнтирів і принципів наукової об'єктивності й етичності. Пропонуються певні способи розв'язання суспільних проблем, що дозволяє в у відповіді (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних і суспільних проблем. Аргументація є, але не повна (75%). Вміє організовувати пошук, аналіз та інтерпретацію інформації; може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, однак не може пов'язати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб.

	<p>Має певний рівень синтетичного мислення. Бере участь у роботі підготовки і захисту кейсу етики професійних взаємин, застосовує оптимальну стратегію під час захисту, чітко дає відповідь на запитання однокласників; може приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів. Використовує історико-краєзнавчий матеріал, здатен(на) його пропагувати через свою діяльність. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставиться до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність мультикультурність в Україні. Демонструє на достатньому рівні здатність використати знання, уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти. Може критично ставитися до результатів своєї роботи, бачить шляхи подолання труднощів, виявляє усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей.</p>
<p>9.10</p>	<p>Здатність презентувати власну творчу інтерпретацію (версію, розуміння, оцінку) історичних подій на основі захисту кейсу, ставити під сумнів усталені погляди, спростовувати стереотипи, використовувати значний обсяг джерел і літератури, висновки самостійні, тези здійсненні на достатньому рівні, студент створив значну кількість роздаткового матеріалу тощо.</p> <p>Підготовлений у кейсі матеріал здатен використати на практиці; відповідь чітка і завершення (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, знає способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем; будує переконливу відповідь на рецензує відповіді ровесників. Вміє організовувати комплексний пошук, неупереджено інтерпретацію історичної інформації; може використовувати сучасні інформаційні ресурси під час підготовки кейсу. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб, загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історичних подіях, внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб.</p> <p>Може використати інноваційні технології. Має синтетичне мислення. Бере активну участь у всіх етапах його підготовки і презентації в межах етики професійних взаємин, формує висновки базовану на здобутих знаннях, демократичних переконаннях і гуманістичних цінностях, застосовує оптимальну стратегію діяльності, бере на себе відповідальність; проводить рефлексію, коригування пізнавальної діяльності; вміє долати труднощі; приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів. Використовує історико-краєзнавчий матеріал, здатен(на) його пропагувати через свою просвітницьку діяльність. Керується моральними та етичними нормами, з повагою ставиться до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність мультикультурність в Україні. Демонструє на високому рівні здатність використати знання, уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти. Може критично ставитися до результатів своєї роботи, бачить шляхи подолання труднощів, виявляє усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей.</p>
<p>❖ Критерії оцінки виконання контрольної роботи</p>	
<p>❖ 2+1+1+6=10 балів</p>	
<p>1 контрольна (10 балів) +2 контрольна(10 балів) = 20 балів (максимальна кількість)</p>	
<p>Тести на знання хронології (1 повністю правильна відповідь – 0,2 бали, частково правильна – 0,1. 10 тестів*0,2= 2 бали (максимальна кількість)</p>	
<p>Тести на знання історичних постатей (1 повністю правильна відповідь - 0,2 бали, частково правильна – 0,1. 5 тестів*0,2= 1 бал (максимальна кількість)</p>	
<p>Тести на знання історичних джерел (або історіографії) (1 повністю правильна відповідь - 0,2 бали, частково правильна – 0,1. 5 тестів*0,2= 1 бал (максимальна кількість)</p>	
<p>[Або заповнення контурних карт (1 повністю правильна відповідь - 0,2 бали, частково правильна – 0,1. 5 завдань*0,2= 1 бал (максимальна кількість)]</p>	
<p>2 теоретичні завдання максимальна кількість 6 балів (оцінки сумуються і діляться на 2).</p>	
<p>Бал</p>	<p>Критерії оцінювання навчальних досягнень за теоретичне завдання</p>
<p>1-4</p>	<p>Оцінка «два» ставиться, якщо у студента (ки) елементарні знання фактичні (до 25%), відсутні уміння і навички, тому не здатен (на) їх використати в письмовій роботі є суттєві помилки (більше 75%). Не ознайомлений(а) з досягненнями історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та не вміє їх використовувати в</p>

	<p>на запитання. Практично не знає історичну термінологію і наукову періодизацію. Незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 25%), не володіє просторовою компетенцією вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не здатен (на) оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні. Відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація. Знає персоналістику на рівні переліку історичних постатей. Не має синтетичного мислення. Безвідповідально ставиться до обраного фаху.</p>
5-	<p>Оцінка «три» ставиться, якщо у студента (ки) є суттєві помилки в знанні основного матеріалу (більше 50%), елементарні уміння і навички; не здатен (на) повністю використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь не чітка і спрощена, є суттєві помилки. Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими методами на рівні їх перерахунку. По-середньо знає історичну термінологію і володіє понятійним апаратом. Незадовільно орієнтується в історичній хронології, не достатньо володіє просторовою компетенцією вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Посередньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, до кінця не здатен (на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати. Знає персоналістику, але не може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії; розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Не має синтетичного мислення, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Демонструє вдосконалення з низьким рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції.</p>
4	<p>Оцінка «чотири» ставиться, якщо студент(ка) має глибокі і повні знання про основний матеріал, усвідомлені уміння і навички, здатен (на) щодо їх застосування на практиці відповідь чітка і практично завершена, є незначні помилки (не більше 4). Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної і зарубіжної історіографії, джерелознавства, науковими методами. Головно вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Знає історичну термінологію і понятійним апаратом, добре орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Достатньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, певні способи розв'язання суспільних проблем; будує аргументацію (75%). Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, однак не може розкрити внутрішні мотиви й чинники діяльності історичних осіб. Виявляє певний рівень синтетичного мислення; використовує історико-краєзнавчий матеріал; враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Демонструє вдосконалення з достатнім рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції.</p>

	<p>5 студент(ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання програмного курсу, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти. Відповідь чітка і завершена, у відсутні помилки (не більше 2). Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної і зарубіжної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, гол. ч., вміє використовувати під час відповіді на запитання, вміє ставити під сумнів сталі принципи історичну термінологію і наукову періодизацію, володіє понятійним апаратом, відмінно орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дозволяють бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює збалансований баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історичного процесу, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. На рівні володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) самостійно в сформованих ціннісних орієнтирах оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем; будує переконливу аргументацію. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Виявляє синтетичне мислення; використовує історико-краєзнавчий матеріал, враховує національну специфіку підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Демонструє високий рівень автономності здобуті під час навчання компетенції.</p>								
<p>Вимоги до письмової роботи</p>	<table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="268 929 359 987">Бал</th> <th data-bbox="359 929 1560 987">Критерії оцінювання навчальних досягнень за теоретичне завдання</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="268 987 359 1032">1</td> <td data-bbox="359 987 1560 1032"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="268 1032 359 1525">1-3</td> <td data-bbox="359 1032 1560 1525"> <p>у студента (ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 25%), відсутні уміння і навички, тому не здатен (на) їх використати на практиці; у письмовій роботі є суттєві помилки (більше 75%). Не ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Практично не знає історичну термінологію (до 25%), незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 25%), не володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не здатен (на) оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні. Відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація. Знає історичну персоналістику на рівні переліку історичних постатей. Не має синтетичного мислення, не демонструє елементарне вдосконалення здобутих під час навчання компетенцій, безвідповідально ставиться до обраного фаху.</p> </td> </tr> <tr> <td data-bbox="268 1525 359 2051">4-6</td> <td data-bbox="359 1525 1560 2051"> <p>у студента (ки) є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (більше 50%), наявні помітні прогалини у формуванні умінь і навичок, що не дозволяють повною мірою використати їх у професійній діяльності; використані знань, умінь і навичок на практиці; відповідь не чітка і спрощена, є суттєві помилки. Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства та науковими концепціями на рівні їх перерахунку. По-середньо знає історичну термінологію і володіє понятійним апаратом, задовільно орієнтується в історичній хронології, не достатньо володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Здатен (на) по-середньо оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, до кінця не здатен (на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати. Знає історичну персоналістику, але не може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви</p> </td> </tr> </tbody> </table>	Бал	Критерії оцінювання навчальних досягнень за теоретичне завдання	1		1-3	<p>у студента (ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 25%), відсутні уміння і навички, тому не здатен (на) їх використати на практиці; у письмовій роботі є суттєві помилки (більше 75%). Не ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Практично не знає історичну термінологію (до 25%), незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 25%), не володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не здатен (на) оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні. Відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація. Знає історичну персоналістику на рівні переліку історичних постатей. Не має синтетичного мислення, не демонструє елементарне вдосконалення здобутих під час навчання компетенцій, безвідповідально ставиться до обраного фаху.</p>	4-6	<p>у студента (ки) є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (більше 50%), наявні помітні прогалини у формуванні умінь і навичок, що не дозволяють повною мірою використати їх у професійній діяльності; використані знань, умінь і навичок на практиці; відповідь не чітка і спрощена, є суттєві помилки. Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства та науковими концепціями на рівні їх перерахунку. По-середньо знає історичну термінологію і володіє понятійним апаратом, задовільно орієнтується в історичній хронології, не достатньо володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Здатен (на) по-середньо оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, до кінця не здатен (на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати. Знає історичну персоналістику, але не може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви</p>
Бал	Критерії оцінювання навчальних досягнень за теоретичне завдання								
1									
1-3	<p>у студента (ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 25%), відсутні уміння і навички, тому не здатен (на) їх використати на практиці; у письмовій роботі є суттєві помилки (більше 75%). Не ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Практично не знає історичну термінологію (до 25%), незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 25%), не володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не здатен (на) оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні. Відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація. Знає історичну персоналістику на рівні переліку історичних постатей. Не має синтетичного мислення, не демонструє елементарне вдосконалення здобутих під час навчання компетенцій, безвідповідально ставиться до обраного фаху.</p>								
4-6	<p>у студента (ки) є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (більше 50%), наявні помітні прогалини у формуванні умінь і навичок, що не дозволяють повною мірою використати їх у професійній діяльності; використані знань, умінь і навичок на практиці; відповідь не чітка і спрощена, є суттєві помилки. Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства та науковими концепціями на рівні їх перерахунку. По-середньо знає історичну термінологію і володіє понятійним апаратом, задовільно орієнтується в історичній хронології, не достатньо володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Здатен (на) по-середньо оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, до кінця не здатен (на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати. Знає історичну персоналістику, але не може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви</p>								

	<p>й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Не має синтетичного мислення, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Демонструє елементарне вдосконалення здобутих під час навчання компетенцій.</p>
7-9	<p>студент(ка) має добрі знання програмного матеріалу (75%), сформовані уміння і навички, здатен (на) застосовувати знання, уміння і навички у професійній діяльності; відповідь чітка і практично завершена, є незначні помилки (не більше 4). Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної і зарубіжної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, головне вмiє їх використовувати під час відповіді на запитання. Знає історичну термінологію, володіє понятійним апаратом, добре орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно.площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вмiє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати певні способи розв'язання суспільних проблем; будує аргументацію (75%). Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, однак не може розкрити внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Виявляє певний рівень синтетичного мислення; використовує історико-краєзнавчий матеріал, враховує гендерний підхід, розуміє значення культури як форми людського існування, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Демонструє достатнє вдосконалення здобутих під час навчання компетенцій.</p>
10-12	<p>студент(ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти; відповідь чітка і завершена, у відсутні помилки (не більше 2). Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної і зарубіжної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, головне вмiє їх використовувати під час відповіді на запитання, вмiє ставити під сумнів сталі принципи та ідеї. Знає історичну термінологію, володіє понятійним апаратом, відмінно орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно.площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вмiє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем; будує переконливу аргументацію. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Виявляє синтетичне мислення; використовує історико-краєзнавчий матеріал, враховує гендерний підхід, розуміє значення культури як форми людського існування, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Демонструє вдосконалення на високому рівні здобуті під час навчання компетенції.</p>
Семінарські заняття	<p>Загалом, оцінювання знань студента ґрунтується на таких критеріях: Оцінка “відмінно”:</p>

- ✓ студент у повному обсязі володіє програмним матеріалом,
- ✓ вільно і логічно-аргументовано висвітлює проблеми історії країн Західної Європи та Північної Америки в XIX – початку XX ст.,
- ✓ бачить місце питання, яке розглядається, в контексті загальної теорії історії,
- ✓ при відповіді на питання посилається на рекомендовану програмою курсу додаткову науково-монографічну літературу,

Оцінка “добре”:

- ✓ студент володіє фактичним матеріалом курсу, але допускає окремі неістотні помилки,
- ✓ висновки й узагальнення, які він зробив, не є вичерпними,
- ✓ відсутні посилання на додаткову літературу,

Оцінка “задовільно”:

- ✓ студент в основному володіє фактичним матеріалом курсу, але в окремих аспектах питань припускається істотних помилок,
- ✓ не в змозі самостійно робити чіткі, закінчені висновки й узагальнення, та пов’язати теоретичні знання з практикою,
- ✓ виклад матеріалу утруднений, неповною мірою використовується категоріальний апарат навчальної дисципліни;

Оцінка “незадовільно”:

- ✓ студент не володіє матеріалом курсу, не орієнтується в його проблематиці,
- ✓ при спробі викладу матеріалу припускається грубих помилок,

не може зробити жодних висновків та узагальнень.

Умов
и
допус
ку до
підсу
мково
го
контр
олю

Для того, щоб студент був допущений до складання підсумкового контролю, він повинен виконати програму курсу у повному обсязі, не мати незадовільних оцінок і невідпрацьованих пропущених занять. Також повинен упродовж семестру накопичити необхідну кількість балів (від мінімального 26 балів до максимального 50 балів).

Політика курсу є цілком демократичною, прозорою і спрямованою на і для студента. Однак, усі пропущенні заняття (не залежно від виду заняття) повинні бути відпрацьовані у вказаній формі. Після приходу викладача на заняття, студенти більше не заходять. За спізнення на практичне заняття передбачається написання реферату. Під час проведення семінарського заняття студентам забороняється користуватися мобільними пристроями. При написанні письмових робіт, у тому числі – екзаменаційної роботи забороняється процедура списування. Викладач має право припинити складання студентом екзамену без попередження у випадку списування і проявлення академічної не добросовісності. У такому випадку студент автоматично потрапляє на талон №2.

8. Рекомендована література

Джерела

- 1) Абліцов Віталій. Галактика «Україна». Українська діаспора: видатні постаті. – К.: КИТ, 2007. – 436 с.
- 2) Австралія без Кенгуру: (Укр.в Австралії) //Україна.-1991.-№2.-С.40-44; №3-С.45-48
- 3) Бабенко В.Я. Украинцы Башкирской АССР.-Уфа, 1990.
- 4) Борис В.О. З історії української трудової еміграції з Галичини в Бразилію в 90-х рр. XIX ст.//Укр.іст.журн.-1970.-№8.-С.68-70.
- 5) Боровик Михайло. Століття українського поселення в Канаді (1891-1991). – Монреаль – Оттава – Канада, 1991. – 485 с.
- 6) Бублик В. Українська еміграція в Німеччині: минуле і сучасне//Слово і час.-1992.-№5.-С.51-54
- 7) Бурку І., Малиновська О. Українці в Югославії //Трибуна.-1991.-№8.-С.14-16.
- 8) Вакуленко П. «Не зможе тебе чужина приспати...»Укр.культ.діячі Австралії //Україна.-1989.-№24. - С.12-13.
- 9) Вакуленко П. Болюче повернення: (Укр.Австралії)//Київ.-1993.-№3.-С.134-137.
- 10) Васильєва Л.Д. Українська діаспора у Польщі//УІЖ.-1992.-№10.-С.54-62.
- 11) Васильєва Л.Д. Українці в Польщі //Трибуна.-1991.-№7.- С.26-27.
- 12) Васильєва Л.Зруйновані святині: Про долю укр.церков у Польщі //Людина

і світ. - 1993.-№8-9.- С.33-34.

- 13) Віднянський С.В., Сюсько І.М. Українці за рубезем ... //УІЖ. – 1991.-№5.- С.86-95.
- 14) Вронська Т.В. Допомога українському народу громадськості США та Канади у роки другої світової війни//Укр.іст.журн.-1992.-№3.-С.40-49.
- 15) Геврик Т. Церковна архітектура української діаспори//Пам'ятки України.- 1991.-№4. - С.34-37
- 16) Гринюк С. Українські емігранти в Канаді (1896-1914 рр.)//Дзвін.-1993.- №7-9. - С.103-108.
- 17) Декор Л. «...Я гордий свідомості того, що – українець» (Провідний політик Канади, лідер ліберальної партії провінції Альберта) //Україна.-1993.- №9.-С.14-15.
- 18) Дзадзієв О.Б. Українське населення автономних республік Північного Кавказу //Нар.творчість та етнографія.-1989. - №5.
- 19) Дзелинський Р. Полювання на ікони (Про долю укр.церкви у Польщі) //Людина і світ.-1993. - №8-9.- С.31-32.
- 20) - Дібрівний І. Нашого квіту...в Австралії//Україна.-1992. - №1.- с.17.
- 21) Дмитро Нитченко: життя навпіл: Патріарх першої генерації українців в Австралії //Всесвіт.-1992.-№5-6.-С.168-171
- 22) Дражевська Л. Перші кроки нестрілених українців у повоєнній Америці //Слово і час.-1991.-№10.-28-34
- 23) Драч І. Канада – українська сторона //Вітчизна.-1991.- №6. - С.2-3.
- 24) Євтух В.Б., Ковальчук О.О. Українські канадці: пробл.соц.-демограф. інтеграції (До 100-річчя укр. еміграції в Канаді) //УІЖ.-1991.- №8.-С.64-74.
- 25) Євтух В.Б., Ковальчук О.О. Українці в Канаді.-К.,1993.-144 с.
- 26) Живить рідну науку й культуру: Канад.ін-т. Укр.студій//Україна. - 1993. - №21. - С.15
- 27) Жлуктенко Ю.О. Українська мова на лінгвістичній карті Канади. - К., 1990. - 176 с.
- 28) Закревська Я. Бразилійська Україна зблизька//Дзвін. - 1993. - №2-3. -

С.129-134.

- 29) Заставний Ф. Українська зарубіжна діаспора//Дзвін.-1991. - №8. - С.83-88.
- 30) Злупко С. Економічна наука українського зарубіжжя//Український квіт.-1992.-ч.3
- 31) Зубанич Ф. Позичений континент (Док.новели про укр. Австралії) //Вітчизна.-1993.-№1.- С.122-135; №2. - С.130-131; №3-4.-С.91-103; №5-6.- С.136-148; №7-8. - С.105-118
- 32) Зубанич Ф. Смереки в кленовому лісі: (Укр.еміграція в Канаді) //Вітчизна. - 1991.-№6.- С.126-154.
- 33) Іваків А. Що таке молодий українець в Канаді? //Всесвіт.-1991.-№11.-С.
- 34) Ігнатов В. Людина великої сердечності й чесності (Генерал-губернатор Канади Р.Гнатишин) //Трибуна. - 1991.-№9. - С.23-23.
- 35) Ігнатов В., Школьник В. У пошуках щастя: До 100-річчя перших укр. поселень у Канаді//Політика і час. - 1991.-№3. - С.83-88.
- 36) Ігнатов В.О., Школьник В.М. Українська діаспора: проблеми і перспективи//Філософська і соціологічна думка. – 1991. - №10.- С.8-17.
- 37) Ігнатов О.В., Школьник В.М. Українська церква на чужих теренах: Роль релігії в становленні етнічної самосвідомості першої хвилі української еміграції//Трибуна.-1993. - №3.- С.18-19.
- 38) Історія України. – К., 1997. - С. 137-145, 159-165, 406-407.
- 39) Історія України.-К., 1997. - С.414-415.
- 40) Історія України.-К.,1997. - С.411-414.
- 41) Історія України: нове бачення. – К., 1995. – Т.1.- С. 219-262, 263-279, 308-325.
- 42) Історія України: нове бачення.-К., 1995. - Т2.- С.467-480, 480-485, 485-488.
- 43) Історія української культури.-К., 1994. - С.556-568,584-585,586,589-591, 646-647.
- 44) Камінський Є. Мова одна та зрозуміти нас важко (Про контакти України з діаспорою) //Голос України. – 1992. – 16 вересня
- 45) Камінський С. Українці в США//Політика і час. - 1991. - №12.- С.82-86.

- 46) Киричук Н. Зберегти себе українцями: (Укр.в Бразилії)//Україна. - 1992. - №4. - С.10-11
- 47) Климчук О. В чистій любові до краю (Біографія і значення діяльн. І.Огієнко на Україні і в Канаді) //Україна. - 1991. - №19. - С.16-20
- 48) Ковалюк Р. Перший український емігрант у США//Дзвін. - 1990. - №10. - С.155.
- 49) Ковач І. Нелегка весна відродження: (Українці в Румунії)//Політика і час.- 1993. - №2.- С.95-96.
- 50) Колянківський М. Василь Курилик-літописець українських поселень//Всесвіт. - 1989. - №9.
- 51) Коптілов В. У Франції: (Про українознавство у країні) //Слово і час.-1993.- №2.-С.8-12.
- 52) Кошиць О. З піснею через світ (Матер.для вивч.політ.й культ.життя першої укр.еміграції (1914-1918)//Україна. - 1989. - №27.- С.21; №28.- С.15-17; №29. - С.18-20.
- 53) Крип'якевич І.П. Зв'язки Західної України Росією до середини XVII ст. - К., 1963.
- 54) Культура і побут населення України.-К., 1993.- С.256-264.
- 55) Кульчинський В. Навчання української мови в державних школах Бразилії //Всесвіт.-1991. - №4. - С.221.
- 56) Курочкін О.В. Українські переселенці до Казахстану //Нар.творчість та етнографія. - 1984. - №4.
- 57) Лещенко О.Л. З історії сільськогосподарських комун канадських поселень на Україні//УІЖ.-1991.- №10.- С.58-69.
- 58) Магочий П. Українське національне відродження. Нова аналіт.структура //УІЖ. -1991.- №3.- С.97-107.
- 59) Макар Ю.І., Макар О.Ю. Розселення українців у світі//Трибуна.-1991.- №2.-С.30-31.
- 60) Макаренко М. Вірю: так і буде: (Укр. Вільний Ун-т у Мюнхені) //Україна- 1991. - №26.-С.10.

- 61) Марунчак М. Історія українців Канади.-Вінніпег.-1991.-Т.1.-Т.2.
- 62) Маруняк В. Українська еміграція.-К., 1998.-Т.2.
- 63) Марченко Н. Чужина не була для нас солодом//Трибуна.-1993.-№11- 12 - С.32-33.
- 64) Мединський Е.М. Братські школи України і Білорусії в XVI-XVII ст.-К., 1958.
- 65) Мельник О. Джерела Шевченківського музею//Укр. газета.-1999. - 23 груд.
- 66) Миронюк Г. Про що може повідати українсько-американська колекція //Всесвіт.-1991.-№2.-С.170-180.
- 67) Михайленко А. Дорога до кургану згоди //Україна.-1992.-№11.-С.12-13.(Українці в світі)
- 68) Михайленко А. Там, під небом чужим: Наші в Англії//Україна.-1991.-№23.- С.40-43; №24.- С.38-41; №25- С.38-41; №26.- С.45-48.
- 69) Михальчук В. Українська бібліотека в Парижі //Київська старовина.-1993.-№4.- С.79-82.
- 70) Музь Р. Найстаріша українська діаспора (в Югославії) //Слово і час.-1993.-№2.- С.86-87.
- 71) Мушинка Л. Русини-українці Пряшівщини на краю загибелі? //Трибуна.-1991.-№ 12.- С.12-15.
- 72) Наулко В.І., Чорна Н.В. Динаміка чисельності українців у XVIII-XX ст. //Нар.творчість та етнографія.-1990.-№5.
- 73) Пані Дарина розказує ... (голова Союзу українок у Франції Д.Трендяк) //Українська культура.-1992.-№5.-С.12.
- 74) Панько С. А в Угорщині як?... (Про Асоціацію українців Угорщини) //Слово і час.-1992.-№4.- С.-60-62
- 75) Парнашинська Л. Ключі до шведського «раю» //Україна.-1991.-№22.-С.20-21
- 76) Певний Б. Щоб вітер не завіяв слідів: (Укр.митець з Пн.Америци Я.Я. Гніздівський) //Україна.-1990.-№23.- С.12-14

- 77) Пилипів І. Русини з Воєводини (З історії еміграції укр. в Югославію) //Наука і суспільство.-1990.-№6. - С.33-35
- 78) Повернення на Ітаку: З іст.капели бандуристів ім. Т. Шевченка (США)//Україна.-1991.-№14.-С.30-31
- 79) Полонська Н. Історія Україн. – К., 1995.-Т.2 – с.76, 80, 90.
- 80) Прокоп Дмитро. Українці в Західній Канаді. До історії їхнього поселення та поступу. – Едмонтон. - Вінніпег. - 1988.
- 81) Росинський О. Піонери Канади (Про українських переселенців)//Наука і суспільство.-1991.-№4.- С.21-24
- 82) - Руденко – Десняк О. Східна діаспора і усвідомлення нової ролі //Літературна Україна.-1992.-27 серпня.
- 83) Сейм В. «Бо йду до коріння свого» (Укр. в Великобританії)»Україна-1991.-№10.- С.28-29.
- 84) Село спадщини української культури: (Альберта) //Всесвіт.-1991.-№11.- С.4.
- 85) - Сергійчук В. Українці в імперії //Культура і життя.-1992.-18 січня.
- 86) Січинський В. Чужинці про Україну. Львів, 1991.- С. 36-38, 62-63.
- 87) Славутич Я. Українська поезія в Канаді (Критичний огляд)//Всесвіт.-1991.-№11.- С.89-100.
- 88) Славутич Яр. Українська література в Канаді. – Едмонтон.-1992.
- 89) Словник іншомовних слів. –К., 1974. – С. 221, 248.
- 90) Тесля Іван, Юзик Павло. Українці в Канаді – їх розвиток і досягнення.- Мюнхен, 1968.
- 91) Трощинський В. Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище.-К., 1994.-260 с.
- 92) Трощинський В.П., Шевченко А.А. Українці в світі. Том 15 – К.: видавничий дім «Альтернативи», 1999. – 352 с.
- 93) Трухан Мирослав. Українці в Польщі після другої світової війни (1944-1984) - Нью-Йорк, 1990. – 404 с.
- 94) Українська діаспора, розміщення і чисельність. (Довідка)//Політика і час.-

1991.-№3.-С.88-89.

- 95) Українська культура: історія і сучасність. - К., Львів, 1994.
- 96) Українські канадці в історичних зв'язках із землею батьків: до 100-річчя прибуття перших укр.поселенців до Канади.-К., 1990. - 231с.
- 97) Українські митці зарубіжжя //Наука і суспільство.-1991.-№1.- С.36-37
- 98) Українці в Австралії.-Мельбурн, 1998.-Т.2.
- 99) Українці в Аргентині.-К., 1997.
- 100) Українці в Детройті і Мічигані.-Детройт, 1988.
- 101) Уткін О.І. Релігійні центри та організації української діаспори в країнах Заходу//УІЖ.- 1992. - №9. - С.45-54.
- 102) Цвентрош Г. За вільну й незалежну: Укр. питання у Швейцарії періоду Першої світової війни//Дзвін-1992.-№3-4.- С.117-124.
- 103) Ціпко С. Українська колонізація Парани (Про укр. еміграцію у Бразилії) //Всесвіт.-1990.-№6.- С.152-155.
- 104) Чернявський С.В. Американці українського походження: демогр.і соц.-екон. За оцінками вчених США//УІЖ. – 1991. – №4. – С.77 – 82.
- 105) Чижикова Л.Н. Кубанские станицы –М.,1976.
- 106) Шаткульський М. Вони були перші ... //Україна. - 1991.-№8. - С.25-28.
- 107) Шмулик К. Нашого квіту...у Венесуелі //Україна.-1992. - №1.-
- 108) Шпорт А.М. Хозяйство и традиционно-бытовая культура украинских переселенцев в Западной Сибири.-М., 1987.
- 109) Шумський С. Майстер української кераміки //Україна. – 1991. - №13. – С.17.
- 110) Юричко В. Обнімітесь брати мої //Київська старовина. – 1992. - №1. – С.115-117.

Викладач _____ асист. Засипко М.В.